

Kapitali 6. NAPPAATIT TUNILUUTTARTUT

Meeqqat nappaataat

2008-imi ilummoornermik nappaateqartoq ataaseq Nunatsinni Nakorsaaneqarfimmut nalunaarutigineqarpoq.

Akiuussutissineqarsimasut akiuussusigassanut naleqqiullugit amerlassusaannut nalunaarusiaq kapitali 5-imi takuneqarsinnaavoq.

Qaratsap ameraasaagut aseruuttoorneq/aakkut tappiorannartoqalerneq tappiorannartumik nappaateqalersitsisartumik meningococ-inik patsiseqartoq

Qaratsap ameraasaagut aseruuttoortunik/aakkut tappiorannartunittoortunik 2008-imi nalunaaruteqartoqanngilaq.

Qaratsap ameraasaagut aseruuttoorneq/aakkut tappiorannartoqalerneq tappiorannartunik influenzalersitsisartunik haemophilus influenzae type B (HIB) patsiseqartoq

Qaratsap ameraasaagut aseruuttoornernik/aakkut tappiorannartunittoornernik 2008-imi nalunaaruteqartoqanngilaq.

Qaratsap ameraasaagut aseruuttoorneq/aakkut tappiorannartoqalerneq tappiorannartumik nappaateqalersitsisartumik pneumococ-inik patsiseqartoq

Tappiorannartumik pneumococ-imik patsiseqartumik nappaateqalersimasut 10-t 2008-imi nalunaarutigineqartut takussutissiami 16-imi takuneqarsinnaapput.

Tappiorannartumik pneumococ-imik patsiseqartumik nappaatillit nalunaarutigineqartunit amerlanerunissaat qularnanngilaq, nalunaarutigineqarsimasut tassaaammata perulunnerpaasimasut, qaratsap ameraasaagut aseruuttoortut aammikkulluunniit tappiorannartoqalersut, napparsimavimmullu unitsitaanermikkut nappaataat tutsuiginaatilimmik suussusersineqarsinnaasimasoq. Napaammik eqqugaasut 25-30% -iisa akornanniikkajuttut toqussutigisarpaat. 2008-imi toqussutaanera annikippoq nappaatillit 10-t akornanni ataasiinnaap toqussutigaa. Nappaatillit ukiui agguaqatigiissillugit 50-iupput meerartaqaratillu.

MRSA

Tappiorannartumik penicillin-imut akiuussinnaalersimasumik Stafylokokkus Aureus- mik (MRSA) patsiseqartumik nappaatilik ataaseq 2008-imi nalunaarutigineqarpoq.

Sakiilluut Tuberkulose

2008-imi sakiilluummik nappaatillit siornatut amerlatigalutik 62-iusut nalunaarutigineqarsimapput. Nunarsuaq tamaat isigalugu nappaatip atugaanera annertuvoq, tunillatsissimasullu 25-30 %-ii meeraammata, nappaatip akiorneqarnissaanut nukiit annertuut atorlugit suliniuteqartoqartuartariaqarpoq. Meeqqat qanittumi tunillatsissimasuusarnerat amerlaqisullu tunillatsissimanerat, innuttaasut akornanni nappaatip tunillaassuunneranik takutitsivoq.

Nappaammik tunillatsissimasut 26-iusut affaasa missaat qisermi sakiilluummik nappaateqalersitsisartumik tappiorannartoqarput taamaattoqarneranilu sakkortuumik tunilaasinnaassuseqartarput, nappaatip ilisarnaatai soorlu quersorneq, qitserarneq, qasoqqaneq, unnuakkut kiammik anisineq sanigornerlu, tappiorannartup qisermi takuneqarsinnaalerneranera sioqquteqalugu malunniutereertarmata, nappaatip kingusissukkat suussusersineqarsimanera tamatumuuna ersersinneqarpoq.

Sakiilluut 2008-imi sinerissami sumiiffinni tamani assigiikannersumik atuuppoq, Nuummili sulii annertuumik atugaalluni.

Illoqarfanni nunaqarfinnilu amerlasuuni sakiilluutip tunillaassuussinnaaneranut periarfissatsialaqarnera, nappaatip annertuumik atugaaneranut patsisaasut ilagaat. Utoqqasaat siornatigut sakiilluummik nappaateqarsimasut nangeqqittut sule amerlapput. Amerlasuut inoqutigiinnit amerlasuunit najugarineqartuni inigisarluttuupput, amerlasuut nerisarliortuupput, imigassamik atornerluisuullutik pujortaqaalutillu. Tamakku sinerissamilu peqqissaaveqarfanni sulisoqarniarnerup ilaatigut ilungersunarsisarnera pissutaallutik, tunillatsissimasinnaasunik paasiniaaneq, nakorsaaneq malittaralugillu misissueqqittarneq ajornakusoortinneqarput.

Innuttaasut sakiilluummik tunillatsissimasut sulili napparsimalinngitsut nappatsaaliniarlugit nakorsarneqarnisaannik neqeroorfigineqartarput. 2002-miit nappatsaaliiniarluni nakorsaanerit nalunaarutigineqartartussanngorput takussutissiaq 18-imi titartakkamilu 20-imi napaatsaaliniarlugit nakorsarneqartut amerlassusaat takuneqarsinnaavoq.

Sakiilluut nappaataavoq piffisaatillugu paasineqarluni nakorsarneqaruni kingunerluuteqanngitsumik ajorunnaarsinneqarsinnaasoq, nakorsarneqanngikkunili navianaatilinnik kingunerluuteqarsinnaavoq toqussutaasinnaallunilu. Nappaatip atugaanera annertugaluvaq taamaattoq nakkutigineqarpoq, ukiunili aggersuni immikkut ittumik iliuseqartoqartariaqarpoq.

7. Sakiilluummik nappaateqartut meeqqallu tunillatsissimasut amerlavallaarnerat tunngavigalugu, nuna tamakkerlugu nappaatip sakiilluutip akiorniarneqarnissaa pillugu 2007-imiit 2012-ip tungaanut suliniuteqarnissamut siunniussa, 2007-imi ukiakkut Naalakkersuisut akuersissutigaa. Suliniutigineqartut pingaarnerit 2008-milu piviusunngortinneqartut tassaapput:

- Ammip ikiagut kapitinnikkut tunillatsissimanermut misissuinermit (Mantoux) taarsiullugu Quantiferon atorlugu aaversittarneq atuutilerpoq. Aaversinnikkut tunillatsissimasut taamaasillutillu misissoqqissaartariallit qularnaannerusumik paasineqarsinnaalerput.
- Nuna tamakkerlugu 1. klassini 10, 11 klassinilu atuartut Quantiferon atorlugu misissuinnikkut sakiilluummik tunillatsissimasinnaanerit paasiniarneqarpoq.
- Peqqissaasoq sakiilluummik immikkut ilisimasalik kujataani (Narsami Qaqortumi Nanortalimmi) atorfinitsinneqarpoq.
- Kujataani innutaasut tamarmik ukioq allortarlugu puamminnik qinnguartaartillutik misissortittarnissaannut neqeroorfigineqarput.
 - 2008-imi misissuinermit Qaqortormiut 34%-iisa, Narsarmiut 57%-iisa Nanortalimmiullu 63%-iisa neqeroorut ilassillugu misissortipput. Angallat ”Sannatit” qinnguartaammik usisoq Kujataani nunaqarfinnut tamanut angalavoq innutaasullu 971-iusut 64%-ii misissorneqarput.
- Nappaat sakiilluut pillugu innutaasunut paasititsiniaanerit.
 - 2008-imi aviisitigut paasissutissiinnikkut, tusagassiuutinut nalunaaruteqartarnertigut, KNR-ikkut maluginiagassatut takutitassiorlunilu radiokkut nalunaarutiginnittarnikkut TV-kkullu isiginnaagassioinnikkut ingerlanneqarput.
- Peqqinnissaqarfimmi sulisut sakiilluut pillugu suliniuteqarnermi immikkut akisussaaffeqartut ilinniarteqqinneqarnissaannut atugassanik ilinniusuorneq aarlartinneqarpoq.

Suliniummot tunngasut nittartakkami www.nanoq.gl/nun-imi takuneqarsinnaapput

Nappaat sakiilluut akiorniarlugu suleqatigiissitaq, ukuninnga inuttaqartoq: nakorsaaneq, peqqissaasut TB-imik immikkut ilisimasallit, Peqqinnissaqarfiup Qullersaqarfia Nunatsinnilu Nakorsaaneqarfik, nappaatip akiorniarneqarneranut atatillugu suliniutinut ataqatigiissaarisuusup tunaartarqarluni makku suliniuteqarfigineqarnerisa ingerlatiinnarneqarnissaat innersuusutigai:

- Illoqarfinni nunaqarfinnilu inuunermi atukkat pitsanngorsaavigineqarnissaat.
- Inuit ataasiakkaat inooriaatsiminnut peqqissutsiminnullu akisussaanerit pillugu paasititsiniaanerit ilinniartitsinerillu ingerlanneqarnissaat.
- Nappaat sakiilluut akiorniarlugu peqqissaasut TB-mik immikkut ilisimasallit sakiilluullu akiorniarlugu suleqatigiissitaq peqatigalugit Peqqinnissaqarfimmi sulisussanik naammat-tunik atorfinititsisoqarnissaa.

Gonoré

2006-imi nalunaarutigineqarsimasunut 808-sunut 2007-imilu 745-sunut sanilliullugit 2008-imi kinguaassiuutitigut nappaammik gonoré-mik nappaatillit 927-usut amerlassusaat qaffasittuar-sinnarpoq. Nunanut allanut naleqqiullugit innutaasut 100.000-iuppata 1.642-uullutik. Nappaat inuusuttuni 25-it inorlugit ukiulinni atugaaneruvoq taama ukiullit 67 %-ii gonoré-mik nappaa-teqalersimammata. Nalunaarutigineqartut tamarmik Gonoré-p tappiorannartuanik misissuini-kut paasineqarsimangillat. Nappaatip maani atugaanera, assersuutigalugu Danmarkimi atu-gaaneraniit annertunerujussuuvoq. Arnani angutinilu assigiinnangajammik atugaavoq, arnat inuusuttuaqqat tunillatsikkajunnerullutik, ataani takussutissiami takujuk.

Syfilis

2008-imi syfilis-imik napaateqartoqarneranik nalunaartoqanngilaq.

Chlamydia

2008-imi chlamydiamik tunillatsissimasutut nalunaarutigineqartut 2.504-pput 2006-imisut amerlatigalutik 2007-imilu tunillatsissimasunit 2.369-iusunit amerlanerullutik.

Nunanut allanut naleqqiullugit innutaasut 100.000-iuppata 2008-imi Kalaallit Nunaanni chla-mydiamik tunillatsissimasut Danmarkimi tunillatsissimasunit 10-riaammik amerlanerullutik 4.435-upput.

Chlamydia illissap avataagut naartulersarnermut, meerartaaqqissinaajunnaarnermut, meerar-taarsinnaanginnermullu pequtaasut pingaarnersaraat. Arnat angutinit tunillatsissimasunit 1026-iusunit (41%) amerlanerullutik 1478-iupput (59%). Tunillatsissimaneq tamatigungajak malunnaateqarneq ajorpoq. Arnat naartunermit erninnermullu atatillugu akulikinnerusumik misissorneqartarnerat arnani tunillatsissimanerup paasineqarajunneruneranut patsisaavoq.

HIV aamma AIDS

Nappaatip ilisimalerneqarneraniit ukiut arlaqanngitsut qangiunneranni Kalaallit Nunaanni HIV-imik tunillatsittoqarneraniit maanna ukiut 20-it qaangiupput. Manna tikillugu Kalaallit Nunaanni 153-it HIV-imik tunillatsissimapput, taakkulu pingajorarterutaat AIDS-imik nappaa-teqalersimallutik. HIV-imik tunillatsissimasutut ilisimaneqartut pingajorarterutaat toqoreerput tamarmilli AIDS-imik toqquteqanngillat. Angutit (63%) arnaninngarnit (37%) amerlanerulaar-tut tunillatsissimapput.

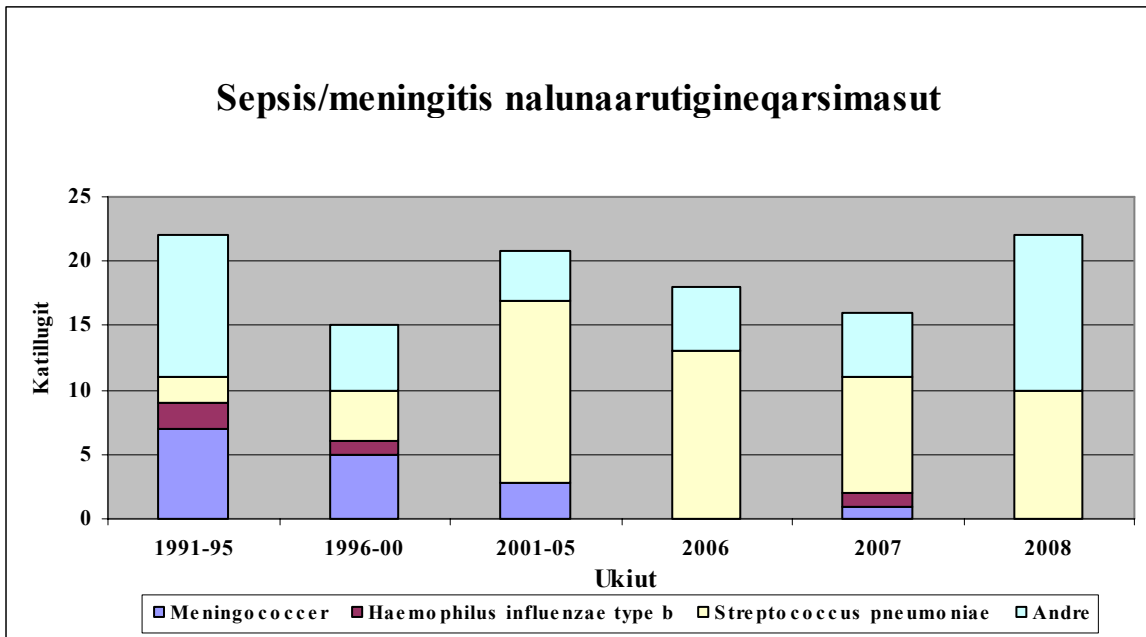
Ukiut tamaasa nutaanik tunillatsittoqartarpoq. 2008-mili tunillatsissimasoq ataasiinnaq nalu-naarutigineqarpoq. Tunillatserlaat tamarluinnangajammik Nuummeersuullutillu Sisimiuneer-

suupput, tamarluinnangajammillu utoqqaliarsaalersuullutik, anguteqatiminnilli arnaqatiminnilluunniit atoqateqartartut ukiukinnerullutik 30 inorlugit ukioqarput. Ukiut Kalaalit Nunaanni HIV-mik nappaateqarfiusut ingerlaneranni, nappaatip paasineqarnerani tunillatsissimasut ukiui agguaqatigiissillugit qaffakkiartuinnarsimapput, 2006-imiilli 2008-p tungaanut ukiui apparisimallutik (ukiumut tunillatsittartut ikittuinnaasarlutik) Nunarsuaq tamakkerlugu isigissagaanni ukiui qaffasissorujussuupput. Nunatsinni HIV-ip arnat angutillu atoqatigiineragut tunillaassuutarnera paasinarsimmat, nunani allani amerlanerni pissutsinut assingunnginnera paasineqalertorpoq.

HIV manna tikillugu Kalaallit Nunaanni peqqissutsimut annertuumik ajornartorsiutaanngikkaluaq, taamaattoq ajornartorsiutip matuma ilungersuutiginnissaa pissutissaqarluarpoq. Chlamydia gonoré-lu inuusuttut akornanni atugaangaatsiarput, naartuersittartullu amerlaqalutik. Taamaattoqarnera inuusuttut akornanni illersuuteqarani atoqateqartarnerup annertuumik atugaaneranut takussutissaavoq.

HIV kinguaassiuutitigut nappaatit allatulli inuusuttut akornanni siaruaatilissagaluarpat, inuppassuit tunillatsilertornerannik tamanna kinguneqarsinnaavoq. Tamanna nunani allani kinguaassiuutitigut nappaatinik annertuumik tuniluuffiusuni takuneqareerpoq. Taamaammatt HIV-imik tunillatsittarnerup annertuserujussuarsinnaanera annertuumik ulorianaateqarpoq. Nunani allani takoriikkatsit inuttut inuiaqatigiittullu atugarisatigut annertuumik kingunerluuteqarsinnaavoq. Taamaammatt kinguaassiuutitigut nappaatit siaruatsaalinnissaannik suliniuteqartuarnissaq tunngavissaqarluarpoq.

Takussutisiaq 15		2008-imi Kalaallit Nunaanni Pneumococ-it nalunaarutigineqarsimasut		
Suiaassuseq	Ukiut	Inuusut	Toqusimasut	Bakteerissap suussusaa
♂	55	I		7F
♀	72	I		Nalunaarutigineqanngitsut
♀	35	I		Pinnguut avataaneersoq timip ajattugaani
♀	41	I		1
♀	52		T	Nalunaarutigineqanngitsut
♂	47	I		6B (qiteqqap imerlapasortaani)
♂	49	I		18C
♂	27	I		Pinnguut avataaneersoq timip ajattugaani
♂	67	I		19F (qiteqqap imerlapasortaani)
♂	57	I		23F (aakkut)
6 ♂ / 4 ♀	Ukiunut 50- inut agguaqatigiissillugit	9-it inuusut	1 Toqusimasoq	6-it suussuserneqarsimasut, 4-it suussusersineqarsimannngitsut

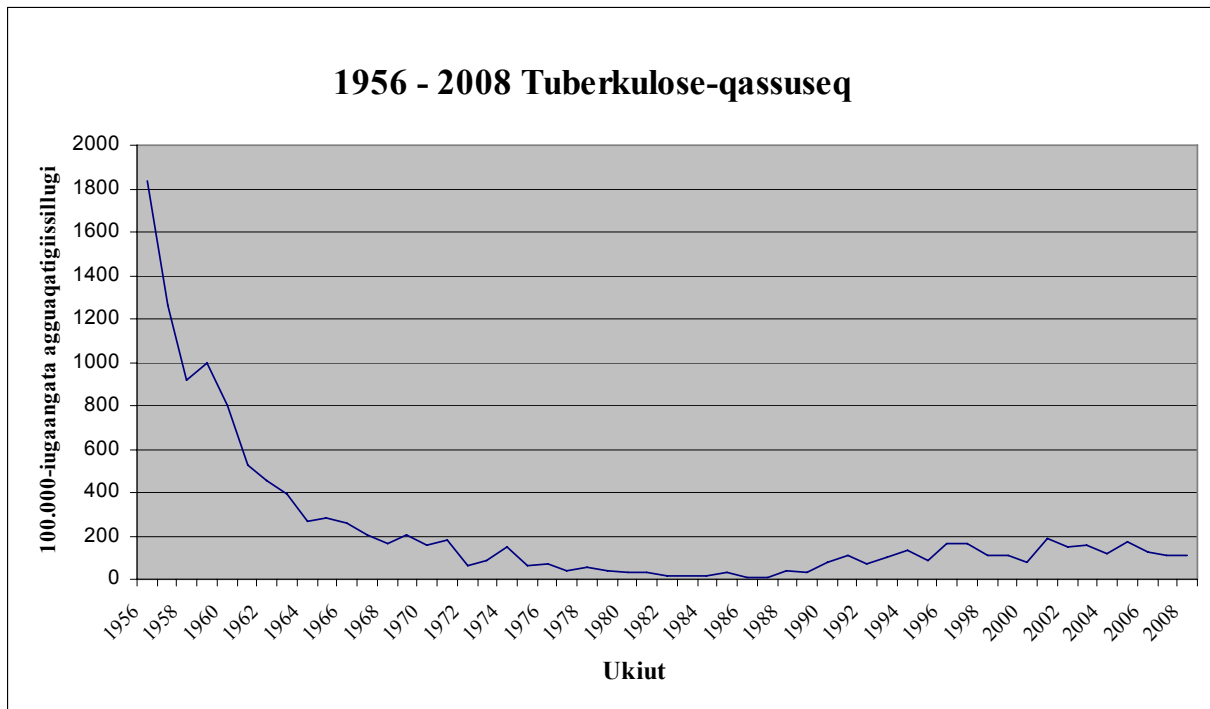

Titartagaq 16

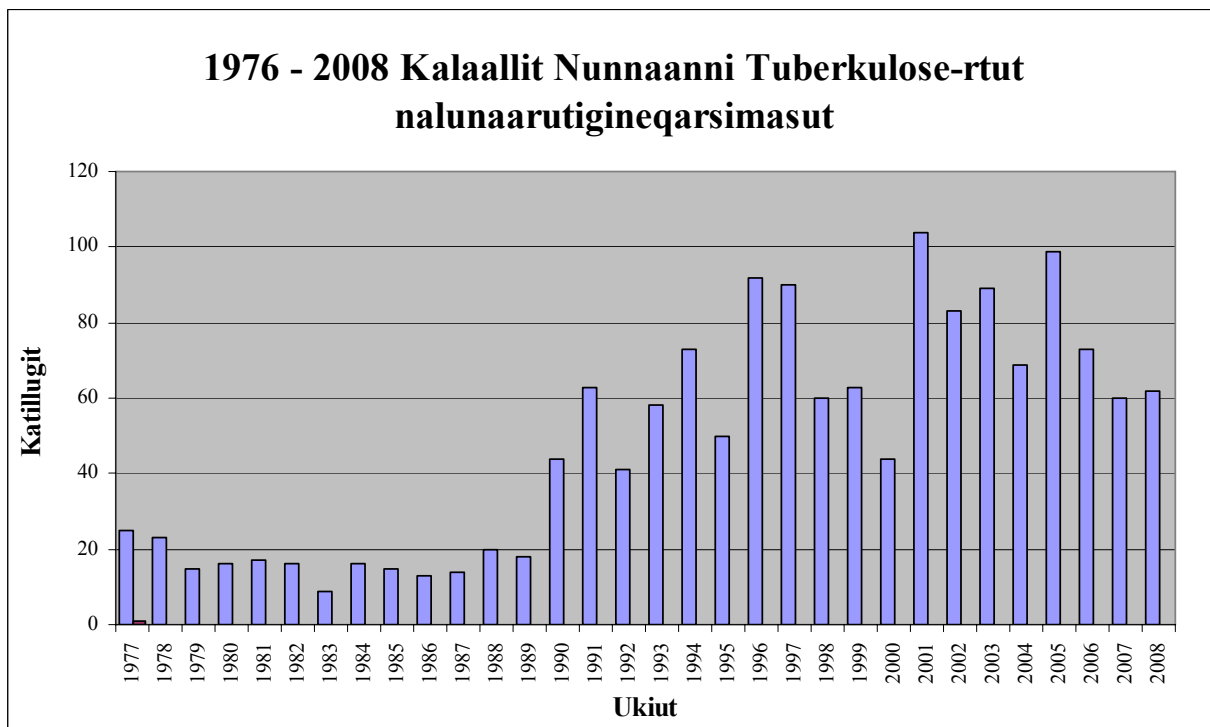
Takussutissiaq 16		
Kalaallit Nunaanni tuberkulosertutut nalunaarutigineqarsimasut		
Ukioq	Amerlassusaat	100.000-iugaangata amerlassusaat naats. ukiumut
1961-65*	677	379
1966-70*	423	195
1971-75*	261	108
1976-80*	117	47
1981-85*	58	22
1986-90	93	34
1991-95	252	91
1996-00	347	124
2001-05	444	157
2006	73	128
2007	60	106
2008	62	110

Najoqqutarisaq: Statens Institut for Folkesundhed aamma Nunatsinni Nakorsaaneqarfik

* Ukiuni 1960-imiit 1985-imut kisitsit kalaallini Kalaallit Nunaanniittuni naatsorsugaapput anersaartuutikkut tuberkuloseqar-nertut nalunaarutigineqartuneersuullutik

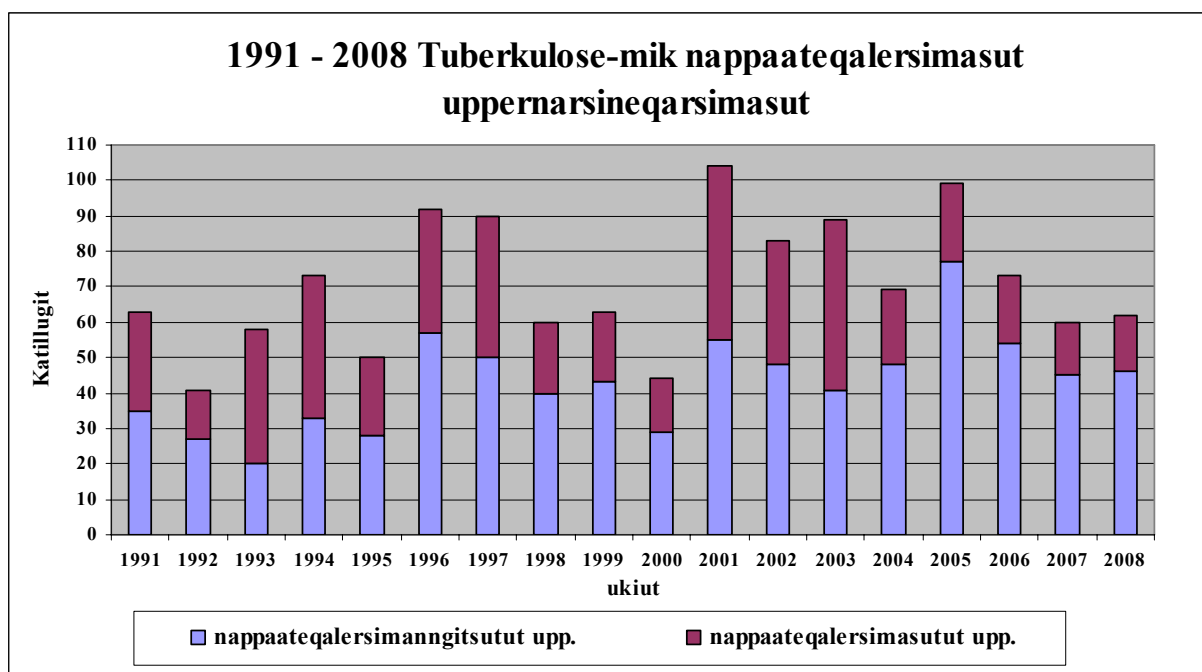

Titartagaq 17

Titartagaq 18

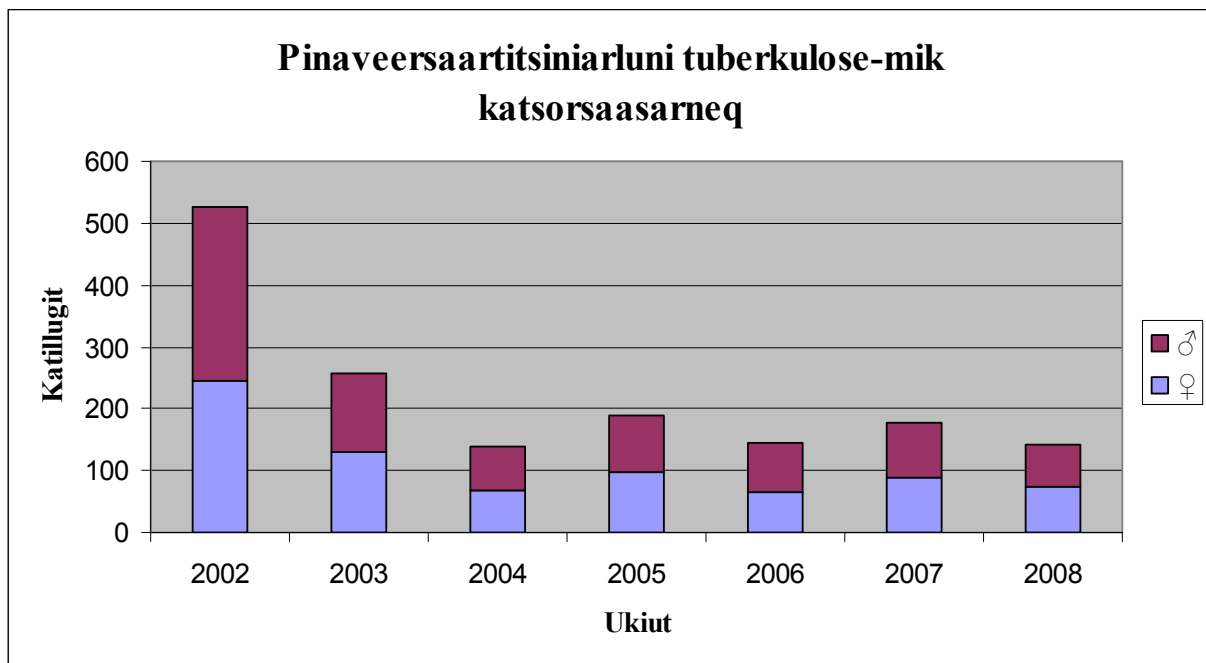
Takussutissiaq 17	2008-imi TB-ertut nalunaarutigineqarsimasut, peqqinnissaqaarfinnut agguaqatigiissillugit		
Peqqinnissaqaarfiit	Nalunaarutigineqarsimasut tamakkerlugit amerlassusaat	Suussusersiiniarluni uninngatitsinerit	Taakkunannga bakteriallit
Nanortalik	7	5	4
Qaqortoq	3	2	1
Narsaq	3	2	1
Paamiut	4	2	1
Nuuk	18	14	10
Maniitsoq	2	2	1
Sisimiut	5	2	1
Aasiaat	1	1	0
Qasigiannugit	1	1	1
Ilulissat	4	4	1
Qeqertarsuaq	0	0	0
Uummannaq	3	3	1
Upernavik	2	2	2
Qaanaaq	0	0	0
Tasiilaq	6	4	1
Ittoqqortoorm.	1	1	1
Katillugit	62	45	26

Titartagaq 19

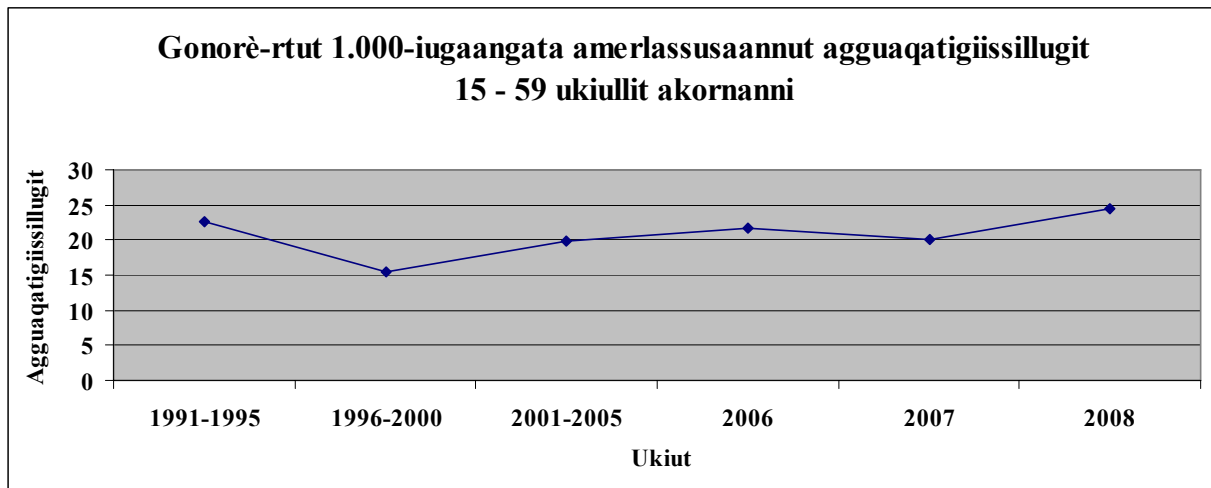
Takussutissiaq 18	Nuna immikkoortuinut agguataarlugu pinaveersaartitsiniarluni TB-imik katsorsaasarneq						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Peqqinnissaqaarfiit	412	3	9	14	13	53	2*
Nanortalik	30	19	4	18	7	31	-*
Narsaq	8	3	23	22	25	11	3*
Paamiut	1	0	3	0	1	0	3
Nuuk	4	2	6	11	19	37	24
Maniitsoq	0	3	63	61	3	12	3
Sisimiut	0	9	0	3	3	2	13
Aasiaat	9	15	9	11	4	0	2
Qasigiannugit	0	3	1	3	1	0	5
Ilulissat	4	4	5	1	0	1	0
Qeqertarsuaq	0	0	3	3	0	0	15
Uummanaq	19	8	2	8	49	16	36
Upernavik	8	12	0	1	6	7	30
Qaanaaq	0	0	0	0	0	0	0
Tasiilaq	24	176	12	30	12	7	0
Ittoqqortoormiit	6	1	0	3	3	0	7
Katillugit	525	258	140	189	146	177	143

* Nalunaarutigineqarsimannigitsunik amigaateqarneq.

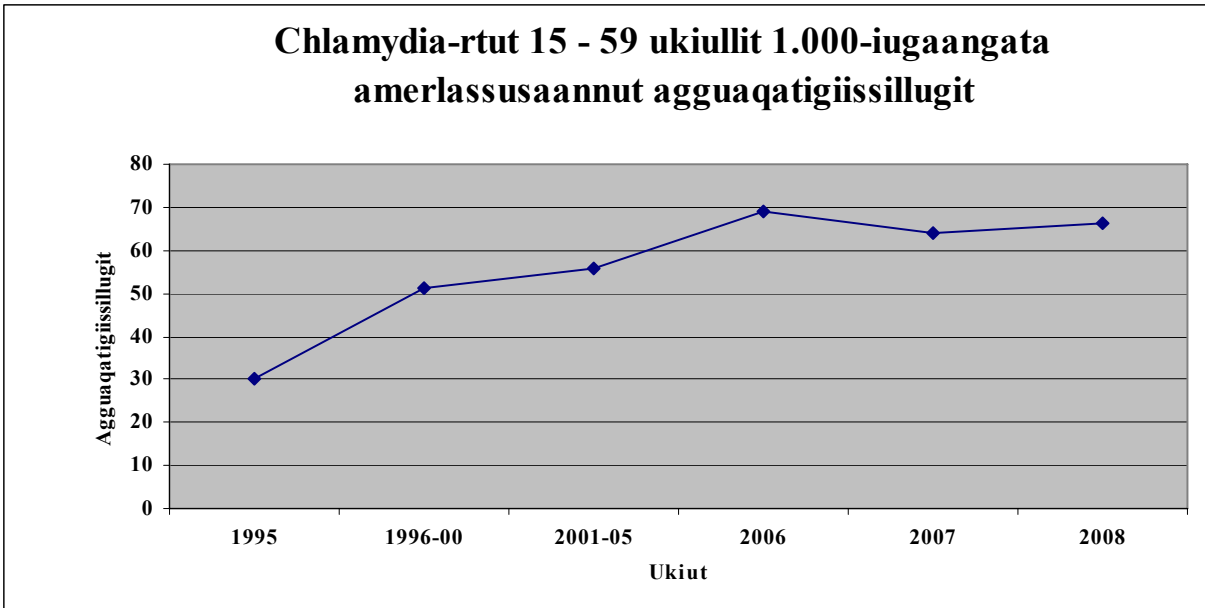
Titartagaq 20

Takussutissiaq 19	2008-mi Kalaallit Nunaanni gonoré-rtut suaassusaannut ukiunullu agguaqatigiissillugit						
	Suaassuseq/Ukiut	<1	1-14	15-19	20-24	25-29	>30
♂	0	0	104	150	70	93	417
♀	0	15	211	157	56	71	510

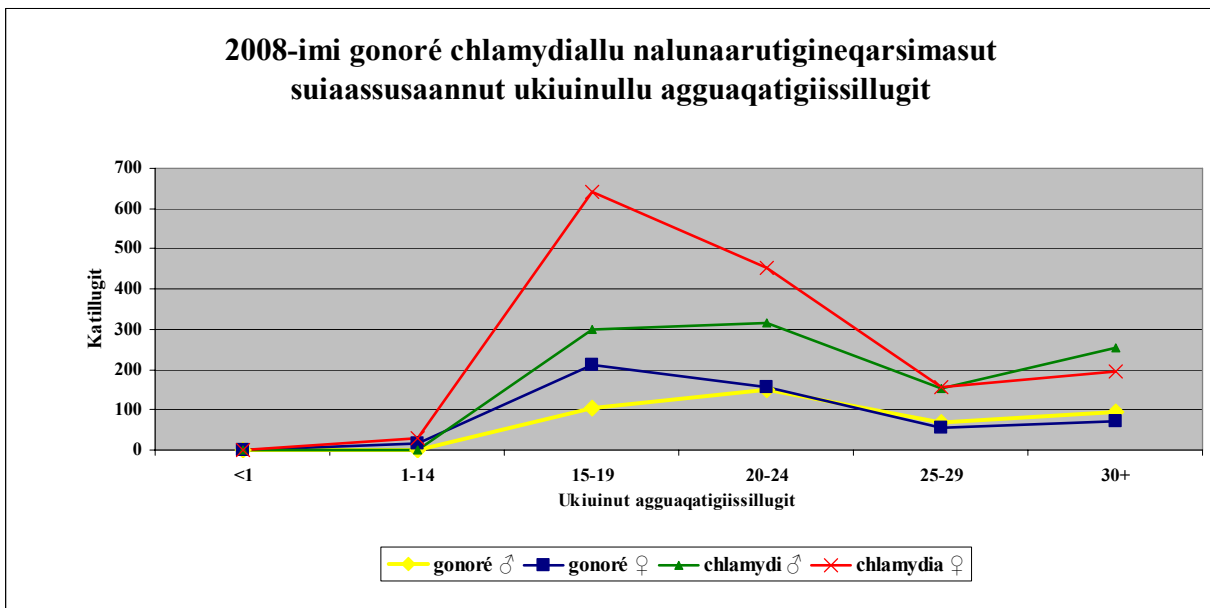

Titartagaq 21

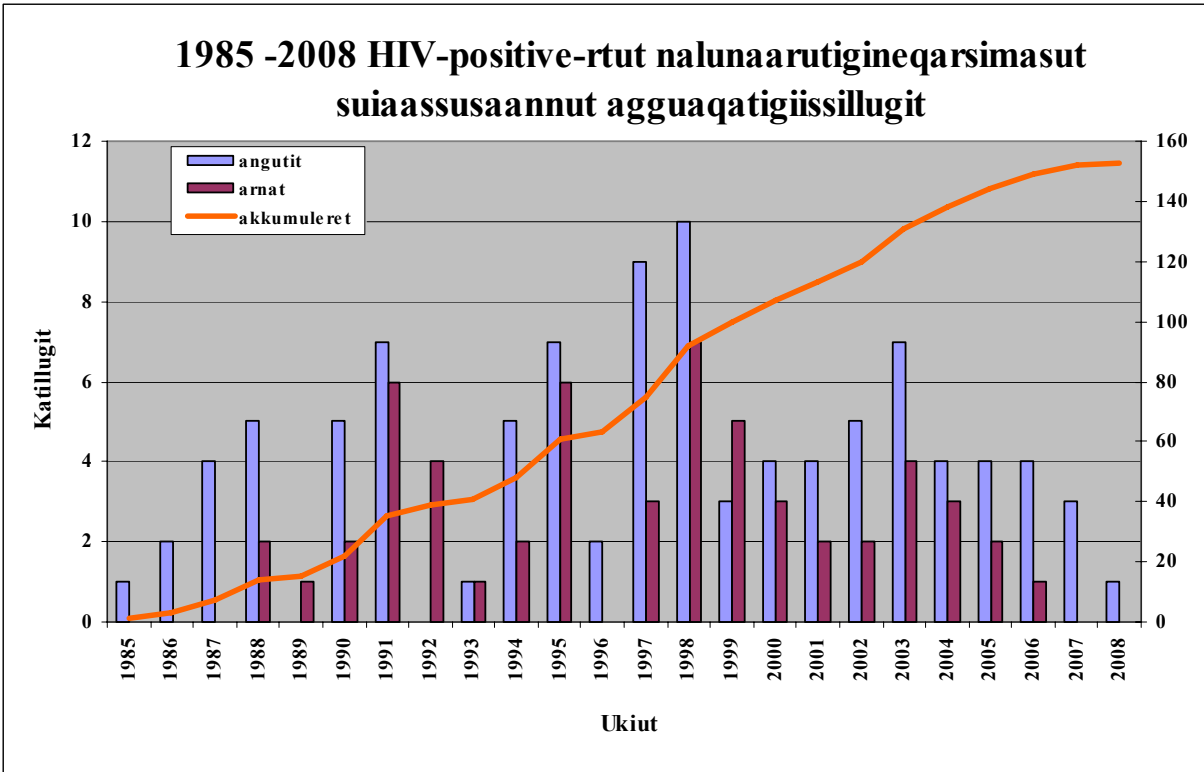
Takussutissiaq 20	2008-mi Kalaallit Nunaanni chlamydiartut suaassusaannut ukiuanullu agguaqatigiissillugit					
	Suaassuseq/ukiut	<1-14	15-19	20-24	25-29	>30
♂	1	301	316	154	254	1026
♀	29	641	454	157	196	1478

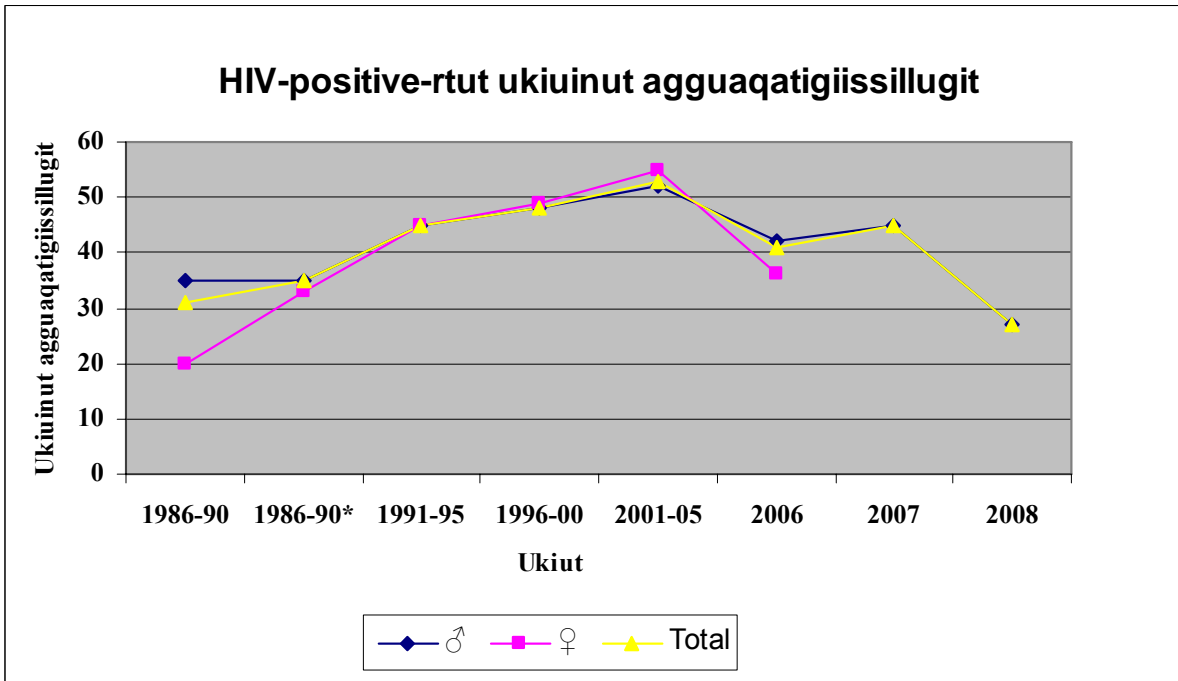
Titartagaq 22

Titartagaq 23

Titartagaq 24

Titartagaq 25

* Meeqqat marluk ataaseq inorlugu ukiullit ilanngunneqanngillat.